

תורה ממרום- פרשת עקב

כסוי הסכין בברכת המזון

מאת : עזרא מרום

בס"ד

בפרשתנו מופיעה המצוה של ברכת המזון: "ואכלת ושבעת וברכת" (ח, 10).

אחד המנהגים שנוהגים בברכת המזון מובא בשולחן ערוך ק"פ סעיף ה': "נוהגים לכסות את הסכין בשעת ברכת המזון ביום חול אך לא בשבת ויום טוב". להלן נזכיר מספר טעמים למנהג זה שמכסים את הסכין בשעת ברכת המזון לפי הפשט ולפי המקובלים בתורת הסוד וכן בהלכות הנגזרות מכך.

1. בשעת האוכל יש על השולחן פריטים שראשי התיבות שלהם מרכיבים את שם המלאך הרע סמאל באופן זה: סכין, מלח, אוכל, לחם. לכן בהסרת הסכין אנו מעלימים את האות ס ומתקבל ראשי תיבות "מיכאל" שהוא המלאך הטוב שר ישראל, מיכאל = מלח, יין, כוס, אוכל, לחם!. מעניין שאותיות השם מכאל הן אותן האותיות (בסדר אחר) של המילים : מלאך ומאכל !.

2. בעל שבלי הלקט (צדקיהו בן אברהם הרופא חי במאה ה 13) מביא טעם משום מעשה טרגי שקרה : פעם אחת היה יהודי שבירך ברכת המזון וכשהגיע לברכת " בונה ירושלים" נזכר בחורבן הבית, לקח את הסכין ותקעו בבטנו ומת". על כן נהגו לסלק את הסכין מהשולחן בשעת ברכת המזון.

3. בעל הרוקח (רבי אליעזר מוורמיזא 1165-1240) כותב טעם אחר: " השולחן דומה למזבח ובמזבח נאמר לא תניף עליו ברזל לפי שהברזל מקצר את ימיו של אדם ואילו המזבח מאריך ימיו של אדם ואינו בדין שיונף המקצר על המאריך". כמו המזבח גם השולחן מאריך ימיו של אדם ומכפר את עוונותיו של האדם ע"י הכנסת אורחים והזמנת עניים לארוחה.

4. בעל מטה משה (משה בן אברהם מפרשמילה 1540-1606) מבאר טעם מנהג זה לפי שברכת הארץ שבברכת המזון היא ברכתו של יצחק אבינו לעשו בנו " ויתן לך האלוקים מטל השמים ומשמני הארץ". היות ועשו התברך גם בברכה : "על חרבך תחיה" מכסים את הסכין העשויה מברזל כמו החרב, כדי שלא תתקיים ברכה זו לעשו.

נחלקו הפוסקים באיזו סכין מדובר, האם דווקא בסכין של ברזל או שמא גם בסכין העשויה ממתכות אחרות ומה הדין בסכין פלסטיק שמטרתה למריחה בלבד ? בעל פרי מגדים (רבי יוסף תאומים 1727-1792) מחדד את צדדי השאלה : שלפי הטעם שאסור להניף ברזל על המזבח משמע ברזל דוקא, אבל לפי הטעם שהזכרנו שעלול להצטער על חורבן ירושלים ולהמית עצמו בסכין הרי מדובר בכל מתכת ולא דוקא ברזל. בסכין פלסטיק המשמש למריחה, פסק הרב משה פיינשטיין זצ"ל שאין צריך לכסותו היות ולא קיימת הסכנה שיהרוג את עצמו ע"י סכין מפלסטיק.

שאלה נוספת שהעסיקה את הפוסקים בנושא דידן האם צריך לסלק את הסכין לגמרי מעל השולחן או שמספיק לכסות את הסכין ? לפי לשון השולחן ערוך שהזכרתי בתחילת דברי הרי כתב במפורש : " נוהגים לכסות את הסכין". לעומת זאת יש שפסקו שצריך לסלק לגמרי את הסכין מהשולחן בשל חשש סכנת נפשות שמא יתקענו בבטנו. כך פוסק הבית יוסף. האר"י ז"ל כותב שכל מי שהוא משורש "קין" שהיה הרוצח הראשון , צריך לסלק את הסכין מהשולחן. בעל כף החיים (יעקב חיים סופר 1837-1939) כותב בעקבות זה שיש לסלק את הסכין מהשולחן היות ואין אדם יודע מה הוא שורש נשמתו האם מקין או מהבל. זאת ועוד- כותב כף החיים שלכתחילה טוב ביותר שלא להניח כלל סכין על השולחן משעת ברכת המוציא עד סוף ברכת המזון. אם ירצה לחתוך בסכין יניחנה על ידו ולא על השולחן !.

אסיים בעניין חלות המנהג הנידון בשבתות ובימים טובים. הזכרתי בפתיחת דברי את פסק השולחן ערוך שכתב במפורש שמנהג כיסוי הסכין לא נוהג בשבתות ובימים טובים. אולם פוסקים אחרים כמו הלבוש והמגן אברהם כתבו שאין לחלק בין ימות החול לבין שבתות וימים טובים, ובכל הזמנים צריך לכסות את הסכין או לסלקה מהשולחן. לפי הטעם שהשולחן דומה למזבח הרי בשבת אין בונים את בית המקדש ולכן בשבת אין צורך בכיסוי הסכין כי לא נזכרים במקדש. לעומת זאת לפי הסוברים שזכרון החורבן שייך גם בשבת יש צורך בכיסוי הסכין מחמת הסכנה שהזכרנו. אולם רבים הקפידו דוקא שלא לכסות את הסכין בשבת וביום טוב כך כותב השולחן ערוך: "ביום חול מכסים את הסכין מפני שהוא כוחו של עשו (שהתברך על חרבך תחיה) אבל בשבת וביום טוב אין שטן ואין שליטה לפגע רע. " גם החיד"א כותב בשם הרמ"ק לפי הקבלה : "שבת היא מעין עולם הבא ובאותו זמן הוא מיתוק החיצוניים" ולכן אין צורך בכיסוי הסכין בשבת.

מזל טוב לבננו היקר אליה נ"י
לרגל אירוסיו.